

Охріменко В.А.

Київський національний торговельно-економічний університет

Науковий керівник: Мельниченко Р.В.,

кандидат юридичних наук, завідувач кафедри

правового забезпечення безпеки бізнесу

Київський національний торговельно-економічний університет

м. Київ

ПРАВА І СВОБОДИ ГРОМАДЯН В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Сьогодні наша реальність – це війна. Сьогодні наша реальність – це боротьба за життя громадян та свободу України, її захист від агресора, який щоденно вчиняє найжорстокіші злочини. Ми, українці, як ніхто, на жаль, знаємо, що таке повітряна тривога, ракети та укриття. Та чи знаємо та пам'ятаємо ми свої права та свободи під час воєнного стану? Для початку треба пригадати, що таке воєнний стан. Воєнний стан – це особливий правовий режим, що вводиться в Україні чи в окремих її місцевостях у разі збройної агресії чи загрози нападу, небезпеку державній незалежності України, її територіальній цілісності та передбачає надання відповідним органам державної влади, військовому командуванню, військовій адміністрації та органам місцевого самоврядування повноважень, необхідних для відвернення загрози. Правовою основою введення воєнного стану є Конституція України, Закон України про правовий режим воєнного стану та указ Президента України про введення воєнного стану в Україні чи в окремих її місцевостях, затверджений Верховною Радою України. Частина друга статті 64 Конституції України говорить, що права і свободи громадянина не можуть бути обмежені, крім випадків, передбачених Конституцією України. Проте в умовах воєнного чи надзвичайного стану все ж таки можуть встановлюватися окремі обмеження прав і свобод із зазначенням строку дій цих обмежень. Ці певні обмеження передбачені статтями, а саме: 30, 31, 32, 33, 34, 38, 39, 41, 42, 43, 44, 53. Мова йде про недоторканність житла, про таємницю листування, телефонних розмов та іншої кореспонденції, про невтручання в особисте і сімейне життя. Наприклад, іноді наші телефонні розмови прослуховуються, а на блокпостах ці розмови взагалі заборонені. Але не слід забувати, що це все робиться лише задля нашої безпеки. Може бути обмеження права щодо перебування на території України та право залишати її. Зараз це дуже гостре питання та навіть скоріше конфлікт в нашій державі. Адже військовозобов'язаним чоловікам від 18-60 років виїзд заборонений. Іноді може обмежуватися право на свободу думки і слова, на вільне вираження своїх поглядів та переконань. Щодо права брати участь у всеукраїнських чи місцевих референдумах теж є свої нюанси. Безпосередньою і головною причиною цих обмежень є те, що такі заходи заборонені з багатьох своїх особливих причин. Бувають випадки, коли обмежується право на те, щоб мирно збиратися та без зброї проводити мітинги, збори та демонстрації. До цього списку ще входить право приватної власності та підприємницької діяльності. Стаття 41 Конституції України прописує, що примусове відчуження об'єктів права приватної власності може бути застосоване лише як виняток з мотивів суспільної необхідності, на підставі і в порядку, встановлених законом та допускається лише в умовах воєнного та надзвичайного стану і, звичайно, з повним відшкодуванням їх вартості. Досить цікава стаття 43, яка говорить, що кожен має право на працю, на її безпечні та здорові умови та заробітну плату. Якщо ми повернемося в 24 лютого 2022 року та пригадаймо перші місяці нашого інакшого життя, то згадаємо ті обмеження цієї статті, з якими нам довелося зіткнутися. Наприклад, багато хто був змушений не ходити або навіть і покинути свою роботу, затримували чи й не виплачували взагалі заробітну плату. Але це було зумовлено воєнним станом та

особистими обставинами (обстріли, робота знаходиться в зоні бойових дій чи на тимчасово окупованій території). На жаль, ця проблема досі залишається актуальною. І заключає цей список стаття 53, яка стосується безпосередньо всіх нас, адже вона говорить про право на освіту. Загалом, держава забезпечує доступність і безоплатність дошкільної, повної загальної середньої, професійно-технічної, вищої освіти в державних і комунальних навчальних закладах. Але ми є тими учасниками, на які ці обмеження поширюються. Під час повномасштабного вторгнення навчальний процес був вимушено тимчасово призупинитися. Ми та викладачі опанували нові додатки та проведення online-занять. Сьогодні наше навчання досі переривається повітряними тривогами та спусками в укриття. Варто згадати ще про загальновідомі обмеження, такі як: комендантська година, мобілізація, свобода пересування, примусове поселення, перевірка документів та огляд речей. Та знову ж не слід забувати, що це вимушені обставини та реальність сьогодення. Однак є те, на що ми маємо права і свободи завжди, незважаючи ні на жодні обставини. Не можуть бути обмежені права і свободи, передбачені статтями 24, 25, 27, 28, 29, 40, 47, 51, 52, 55, 56, 57, 58, 59, 60, 61, 62, 63 цієї Конституції. Розглянемо їх детальніше. Отож, по-перше, громадяни мають рівні конституційні права і свободи та є рівними перед законом. Не може бути привілеїв чи обмежень за ознаками раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань, статі, етнічного та соціального походження, майнового стану, місця проживання, за мовними та іншими ознаками. По-друге, громадянин України не може бути позбавлений громадянства і права змінити громадянство. Україна гарантує піклування та захист своїм громадянам, які перебувають за її межами. По-третє, кожна людина має невід'ємне право на життя. Це право зараз як ніколи актуальне. Адже саме це право намагаються відібрати в нас вороги-сусіди. І лише ми можемо зупинити це кровопролиття і відстояти і зберегти наше майбутнє. Кожен має право на повагу до його гідності. Гідність людини, безперечно, є однією із основоположних цінностей. Порушення цього уставу неприпустиме за жодних умов. Ніхто не може бути підданий катуванню, жорстокому, нелюдському або такому, що принижує його гідність, поводженню чи покаранню. Ми маємо право на свободу та особисту недоторканність. Усі мають право направляти індивідуальні чи колективні письмові звернення або особисто звертатися до органів державної влади, органів місцевого самоврядування та посадових і службових осіб цих органів, що зобов'язані розглянути звернення і дати структуровану відповідь у встановлений законом строк. Кожен має право на житло. Адже держава створює умови, за яких кожний громадянин матиме змогу побудувати житло, придбати його у власність або взяти в оренду. Ніхто не може бути примусово позбавлений житла інакше як на підставі закону за рішенням суду. Ми – діти – також рівні у своїх правах незалежно від походження, а також від того, народжені в шлюбі чи поза ним. Говорячи про це, то сім'я, дитинство, материнство і батьківство також охороняються державою. За статтю 55 Конституції України права і свободи людини і громадянина захищаються судом. Кожному гарантується право на оскарження в суді рішень, дій чи бездіяльності органів державної влади, органів місцевого самоврядування, посадових і службових осіб. Кожен має право звертатися за захистом своїх прав до Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини. Кожен має право на відшкодування за рахунок держави чи органів місцевого самоврядування матеріальної та моральної шкоди, завданої незаконними рішеннями, діями чи бездіяльністю органів державної влади, органів місцевого самоврядування, їх посадових і службових осіб при здійсненні ними своїх повноважень. Ми маємо право на професійну правничу допомогу. У випадках, передбачених законом, ця допомога надається безкоштовно. Кожен є вільним у виборі захисника своїх прав. Ніхто з нас не зобов'язаний виконувати

явно злочинні розпорядження чи накази. Ці перелічені мною вище права в жодному разі не можуть бути обмежені навіть під час воєнного стану. І ми повинні їх знати, адже як ми можемо захищати себе, не володіючи цими необхідними знаннями. Ще б я хотіла трішки зачепити тему стосовно правового статусу іноземців, осіб без громадянства та юридичних осіб іноземних держав, адже вони також є частиною нашого суспільства. Їх права під час воєнного стану визначаються виключно Конституцією та законами України, міжнародними договорами України, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України. Таким чином, можна прийти до висновку, що нюанси та винятки все одно є і навіть під час воєнного стану деякі обмеження, про які я вже згадувала, можуть бути застосовані. Однак ми повинні пам'ятати про наші незмінні свободи. У разі їх порушення, ми маємо звертатися до відповідних органів та захищати себе чи інших людей. Адже без забезпечення і гарантування наших прав і свобод є неможливим існування людини і держави в демократичному правовому колі.

Список використаних джерел:

1. Конституція України – Розділ II.